

Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Ergenler İçin Uyarlanması ve Psikometrik Özellikleri

An Adaptation of the Emotional Autonomy Scale to the Turkish Adolescents and its Psychometric Properties

Metin DENİZ*

Figen ÇOK**

Veli DUYAN***

Gaziosmanpaşa Üniversitesi

TED Üniversitesi

Ankara Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, ergenlikte önemli bir gelişimsel özellik olan duygusal özerkliği ölçmek için Steinberg & Silverberg (1986) tarafından geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeği'nin (Emotional Autonomy Scale) Türkçeye uyarlanmasıdır. Özgün formu İngilizce olan ölçek, toplam 20 maddeden oluşmaktadır. Özgün ölçek hem alanda hem de dilde uzman olan altı öğretim elemanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Ayrıca, ölçeğin geri çevirisi iki alan uzmanı tarafından yapılmıştır. Daha sonra, ölçeğin özgün ve Türkçe formu uzman görüşüne sunulmuş ve onlardan gelen öneriler doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılarak son form oluşturulmuştur. DÖÖ'nün Türkçe versiyonu Ankara'da 8., 9., 10. ve 11. sınıflara devam eden toplam 720 öğrenciye uygulanmıştır. Özgün çalışmadaki 4 faktörlü yapının test edildiği pilot çalışmada, faktörlerin orijinal faktör desenine uygun bir biçimde dağılmadığı gözlenmiştir. Türk ergen örnekleminde ana-babayı birey olarak görme alt boyutunun düşük yük değerlerine sahip olduğu belirlenmiş olduğundan bu çalışmada DÖÖ'nün üç faktörlü yapısı doğrulayıcı faktör analizi yöntemiyle test edilmiştir. Araştırma sonuçları, DÖÖ'nün üç faktörlü yapısının doğrulandığını ve ergenlerin duygusal özerklik düzeylerini ölçmede kullanılabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Duygusal özerklik, ergenlik, doğrulayıcı faktör analizi.

Abstract

The aim of this study was to adapt the Emotional Autonomy Scale (EAS) developed by Steinberg and Silverberg (1986) so as to use it with Turkish adolescents. The original scale is in English and has four factors, consisting of 20 items. Firstly, the original scale was translated into Turkish by six experts from the field and was retranslated by two experts. Later, the original and Turkish forms of the scale were handed to the experts in the field of measurement and evaluation and the last form of the scale was carried out in the lights of their opinions. The Turkish form of the EAS was conducted to 720 students (aged 14-18 years), attending 8th, 9th, 10th and 11th grades in Ankara, Turkey. The pilot study tested four-factor structure of the original scale revealed that factors were not distributed in accordance with original factor pattern and the subscale "perceive parents as people" had lower factor. Thus, a three factor structure was analyzed with confirmatory factor analysis in this study. Results indicated that a three factor structure of EAS was confirmed and valid and reliable instrument to assess adolescents' emotional autonomy levels in Turkey.

Keywords: Emotional autonomy, adolescence, confirmatory factor analysis

* Yrd. Doç. Dr. Metin DENİZ, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, TOKAT, metindeniz19@gmail.com.

** Prof. Dr. Figen ÇOK, TED Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, ANKARA, figen.cok@tedu.edu.tr

*** Prof. Dr. Veli DUYAN, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ANKARA, vduyan@health.ankara.edu.tr

Summary

Purpose

Emotional autonomy is one the most important dimensions of adolescent development. It functions so as to build a healthy identity while bordering between the self and the others. Earlier studies pointed out that it is thought to be related the quality of parent- adolescent relationships. Some of the studies mentioned the affective value of emotional autonomy for disengagement of the adolescents from their parents while the others support the aspect that is the indicator of inadequate parental support and insecure bond with parents. However, emotional autonomy may also have significance developmental functions during adolescence. For many adolescents develop a sense of autonomy, which is part of being adult is important to develop sense of autonomy. Although, there are considerable numbers of studies on this subject in literature, it is a new research area in Turkey. Thus, based on the need for measuring emotional autonomy, this study aimed at adapting Steinberg & Silverberg's emotional autonomy scale (1986) into Turkish.

Method

Firstly, the original scale was translated into Turkish by six experts from the field and was retranslated by two experts. Later, the retranslation form was sent to one of the authors of the scale to check the form in terms of language, content and assessment. Also, the original and Turkish form of the scale was handed to the experts in the field of measurement and evaluation and the last form of the scale was carried out in the light of their opinions. The Turkish version of the scale was administrated to 720 students (aged 14–18 years), attending from 8th to 11th grades respectively. In this study, demographic information form and emotional autonomy scale were administrated. Confirmatory factor analysis and some descriptive analysis were also conducted.

Results

The results of the confirmatory factor analysis indicated that a three factor model of the scale, based on the study of the Lamborn and Steinberg (1993), was confirmed. Hence, the subscale "perceives parents as people" that has six items, was dropped from the scale. Confirmatory factor analysis indicated that a three factor model was confirmed and consisted of 14 items. The fit indices all seem to indicate a good-fitting model. Moreover, all of the items of the three subscales of EAS have significant t values to define the latent variables. The internal consistency of this shortened version was 0.79 for this sample. Also, internal consistency of three subscales as follows: deidealization (five items, $\alpha = .71$), nondependency on parents (four items, $\alpha = .64$), and individuation (five items, $\alpha = .67$).

Conclusion

The present study refines the original structure of EAS and results indicated that shortened Turkish form of the scale has well adequate of fitness and construct validity. Thus, the psychometric properties of EAS are acceptable and also valid and reliable instrument to study on adolescents in Turkey. It is important to realize that our study did not explore the EAS factor structure with other age groups. So, it is recommended that researchers may also focus on different groups with regard to age and social characteristics for the further studies.

Giriş

Ergenlerin yetişkinliğe sağlıklı bir biçimde geçebilmeleri için yerine getirmeleri gereken birçok görev vardır. Ergenlikten yetişkinliğe geçişin öğelerinden birisi de özerklik gelişimidir. Çoğu ergen için özerklik duygusu geliştirmek, yetişkin olmanın bir parçası olan kimlik duygusunu geliştirmek kadar önemlidir (Noom, Dekovic & Meeus, 2001). Ergenlik döneminde

fiziksel ve bilişsel alandaki değişiklikler, sosyal etkileşimin artması ve yeni sorumlulukların kazanımı ile özerklik gelişiminde büyük bir artış görülür. Ergenlikte özerklik gelişimi, klasik psikoloji kuramlarının yanı sıra çağdaş kuramlarla da irdelenmektedir.

Özerklik konusu psikoloji alanyazınında tartışmalı bir konudur. Bu problem, ergenlerin psikososyal gelişiminde özerklik kavramının alanyazında farklı kullanımlarından kaynaklanmaktadır. Ergenlerde özerlik, ana-babadan kopma (Freud, 1958), bireyleşmenin sonucu (Blos, 1979), akran ya da ana-baba baskısına karşı gelme (Berndt, 1979; Brittain, 1963; Devreux, 1970), ana-baba kontrolüne ya da kararına karşı bağımsız olma duygusu (Douvan & Adelson, 1966; Elder, 1963; Kandel & Lesser, 1972), kendi kararını alma ya da kendini yönetmede var olan güven (Greenberger, 1984), ahlaki, politik ve sosyal problem çözmede akıl yürütme ya da bağımsızlaşma (Adelson, 1972; Kohlberg & Gilligan, 1972; Lewis, 1981) gibi farklı anlamlarda kullanılmıştır (Akt: Steinberg & Silverberg, 1986).

Erikson (1968) özerkliği, bireysellik, duygusal bağımsızlık, ana-babadan ayrışma ve diğer sosyal etkilerden bağımsızlaşma olarak açıklamıştır. Erikson (1968) yaşam boyunca her biri bir gelişimsel görev içeren sekiz gelişim evresi önermiştir. Bebeklik döneminde kazanılması gereken temel görev güvendir. Çocuğun kendine ve çevresine güvenmesi olarak tanımlanan güven, annenin yokluğunda çocuğun kendini rahat hissetmesi ile kendini gösterir. Bu içsel güven bağlanma kuramındaki güvenli bağlanmayla benzerlik göstermektedir ve çocuğun anneden uzaklaşma, ayrılma kaygısıyla baş etmesinde ve ikinci evrede kazanılması gereken görev olan özerklik (özerkliğe karşı kuşku) gelişimine yardımcı olmaktadır. İkinci evre yaşamın ikinci ve üçüncü yıllarını kapsar ve bu dönem psikoanalitik kuramdaki anal evreye karşılık gelmektedir. Erikson bu dönemde özerkliğin ortaya çıktığını belirtir. Bu dönemde ana-babalar çocuklarının herhangi bir eylemi yapmaya yönelik gereksinimlerini bilir ve ona göre davranırsa çocuk kaslarını, içteplerini ve önemli ölçüde çevresini kontrol edebileceğine ilişkin bir özerklik duygusu geliştirir. Erikson'un (1968) bütün yaşamı ele alan gelişim kuramında ergenlik dönemi, özellikle de ileri ergenlik dönemi, kimlik gelişimi açısından önemli bir dönemdir. Erikson'a (1968) göre ergenlikten önce bulunan aynılık ve süreklilik ergenliğe geçişle birlikte yeniden az ya da çok sorgulanır hale dönüşür. Çünkü bu dönemde de erken çocukluk dönemine benzer biçimde bedensel büyüme ön plana çıkmaktadır. Büyüyen ve gelişen ergenler, kendilerini ne şekilde gördüklerini karşılaştırarak başkalarının gözünde nasıl göründüklerini bulmaya çalışırlar ve ergenlik döneminde temel görev tutarlı bir kimlik yapılandırmasıdır. Bu dönemde özerklik düzeyi gelişmiş olduğundan ergenler tutarlı bir kimlik oluşturma da daha başarılı olacaklardır.

Psikoanalitik kuramın temsilcilerinden Blos'a (1967) göre ergenler ana-babaları ile olan ilişkilerindeki yetersiz özerklikten dolayı arkadaşlık ilişkilerine yönelmekte ve ana-babalarıyla olan duygusal bağımlılıkları zayıflamaktadır. Blos bu süreci ikinci bireyleşme-ayrılma süreci olarak belirtmiştir. Blos, ergenin akranlarının, ergenlerin çatışmalarını çözmelerine ve ana-babalarına olan bağımlılıklarından kurtulmalarına hizmet eden bir özelliği olduğunu ifade etmektedir. Ayrılma-bireyleşme kavramlarını alanyazına Mahler (1963) kazandırmıştır. İlk bireyleşme dönemi üçüncü yaşın sonuna doğru tamamlanmaktadır. Birinci bireyleşmenin sonunda çocuk dış dünya ve kendisi ya da kendisiyle annesi arasında ayırım yapabilmektedir. Mahler'e göre çocuk ana-babayı içselleştirerek birinci bireyselleşme sürecini tamamlar. Blos'a (1967) göre birinci bireyleşme-ayrılma sürecinde çocuk ana-babanın içruhsal (intrapşik) imgesini kanıksamıştır. Ergenlikte ise içselleştirilen ana-baba figürünün dışa atılması gerekmektedir. Blos, bu durumu bağımlılıktan kurtulma olarak adlandırır. Ana-baba kontrolünden ve içselleştirilmiş anababa imgesinden bağımsızlaşmayı sağlayan bireyleşme süreci ana-babanın ergen tarafından daha gerçekçi bir biçimde değerlendirilmesini sağlar. Steinberg & Silverberg (1986), Blos'un kuramından etkilenerek duygusal özerkliği, ergenlerin ana-babaları algılamalarında meydana gelen değişim olarak kavramsallaştırmışlardır.

Klasik yaklaşımların dışında özerklik kavramı başka yaklaşımlarla da ele alınmaktadır. Örneğin, özbelirleme kuramına göre özerklik gelişimi içsel bir süreç olarak görülmektedir. Bu yaklaşıma göre özerk olmak, kişinin kendi eylemlerini kendisinin başlatması ve düzenlemesi

anlamına gelmektedir. Bu yaklaşımda özerklik ve bağıllık temel gereksinimlerdir ve kişi kendi eylemlerinin kaynağı olarak kendini gördüğünde bu gereksinim karşılanmaktadır. Bu yaklaşımda aileden ayrılma, bağımsızlaşma, aileyle çatışma özerklik gelişimi için gerekli görülmezken; tersine sosyal ilişkilerin özerklik gelişimindeki rolü üzerine vurgu yapılmaktadır. Belirli eylemler için kontrol edilmenin ve yönlendirilmenin özerkliği sınırlandırdığı ileri sürülmektedir (Deci & Ryan, 2000).

Kağıtçıbaşı'na (2005) göre geleneksel olarak özerklik başkalarından ayrışma olarak kavramsallaştırılmaktadır. Ancak özerklikle ilgili tartışmalarda eylemlilik (agency) ve kişilerarası mesafe ile ilgili iki boyutun var olduğu kabul edilirse, özerkliğin ayrışma, kopma olarak ele alınması gerekmediği söylenebilir. Kağıtçıbaşı'na göre aile yapısı ve aile içi etkileşim örüntülerindeki değişiklikler, çocuk yetiştirme stillerini etkilemiştir. Aile içi sıkı etkileşim örüntülerinin yanı sıra bağımsızlık desteklenmeye başlanmıştır. İlişkililiğe ve aynı zamanda özerkliğe önem veren bu model, kişinin özerk olma ve ilişkililik gibi iki önemli gereksinimini bir araya getirmiştir. Bu ailelerde çocuk yetiştirmede ilişkililik önemlidir; ancak değişen yaşam stilleri çocuklarda özerklik geliştirilmenin önemini ortaya koymaktadır.

Bilişsel ve sosyal-bilişsel bakış açılarından özerklik, çoklu bakış açısı kazanma ve sosyal akıl yürütme süreçlerini ifade eder. Bu yaklaşımların özerklik konusuna yaklaşımına bakıldığında amaçlar, istekler ve değerler üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. Bandura'nın özyeterlilik kuramında bu belirgin olarak görülmektedir. Özyeterlilik algısı, son zamanlarda çeşitli disiplinlerle ilgili yapılan çalışmalarda sıklıkla kullanılan değişkenlerden biridir. Özyeterlilik algısı kavramı, bireylerin olası durumlarla başa çıkabilmek için gerekli olan eylemleri ne kadar iyi yapabileceklerine ilişkin, bireysel yargılarıyla ilgilidir (Bandura, 1977). Özyeterlilik algısı, hangi davranışın başlatıcı olacağı, amaçlarına ulaşmak için insanların kendilerini ne kadar zorlayacakları ve ilk başta başaramadıkları zaman ne kadar süre devam edeceklerini etkilemektedir. Bandura'ya göre (1995), özyeterlilik algısı çocukluktan başlar; yaşam boyunca oluşur ve ailesel ve eğitimsel rollerde ve kültürler arası yapılanmada insanın uyumunu etkiler. Bilişsel gelişime odaklanan Piaget'in kuramında özerklik, bir kişinin ödül ve cezadan bağımsız olarak düşünebilmesi ve doğru ile yanlış ya da gerçek ile gerçek olmayan arasında tercih yapabilmesidir. Bu bakış açısından özerklik, kişinin kendisini yönetebilmesi anlamına gelmektedir (Kamii, 1991).

Özerklik tek boyutlu bir kavram değildir. Özerklik bazı araştırmacılar tarafından alt boyutlara ayrılmıştır. Noom (1999), özerkliğin üç boyutu içerdiğini ileri sürmüştür. Bunlar davranışsal özerklik, işlevsel özerklik ve duygusal özerkliktir. Davranışsal özerklik kişinin davranışlarını etkin bir şekilde düzenlemesini göstermektedir. Bilişsel bir süreç olarak değerlendirilen davranışsal özerklik seçenekler belirlemek, karar vermek ve hedeflere ulaşmak olarak tanımlanmıştır. İşlevsel özerklik, bireyin hedeflerine ulaşmak için çeşitli yaklaşımlar arasında dengeleyici bir rol üstlenmesidir. Yeterlilik algısı ve kontrol algısı arasında düzenleme yapmayı gerektiren işlevsel özerklik, bireyin amaçlarını gerçekleştirmede çeşitli stratejiler ortaya koyma yeteneği olarak tanımlanmaktadır. Noom'un ortaya koyduğu üçüncü boyut olan duygusal özerklik ise ergenin akranlarından ve ana-babasından duygusal olarak bağımsızlaşması anlamına gelmektedir. Çocuklar büyüdükçe yavaş yavaş kendi düşünce ve duygularını fark etmeye başlarlar. Bu duygu ve düşünceler diğer insanların duygu ve düşüncelerinden ayrıdır ve kendilerine özgüdür.

Schwartz (1999), özerkliğin iki alt boyutu içerdiğini ileri sürmüştür. Bu iki alt boyut toplumsal yapıdan büyük ölçüde etkilenmektedir. Kişinin kendi fikirlerini ve merak, açık görüşlülük ve yaratıcılık gibi zihinsel yönelimlerini bağımsız olarak sürdürmelerindeki kültürel vurgudur. Duygusal özerklik ise, kişinin zevk, heyecanlı yaşam ve farklı yaşam gibi olumlu deneyimlerini sürdürmeleri yönündeki kültürel vurgudur.

Steinberg (2007) ise üç tür özerklik tanımlamıştır. Bunlar duygusal, davranışsal ve değer özerklikleridir. Değer özerkliği başkalarının istekleriyle uyuşmak için baskılara basit biçimde direnmekten çok, ergenlerin ahlaki, siyasi, ideolojik ve dinle ilgili konularda düşünceler ve karar vermeleri ile tanımlanmaktadır. Ergenin artan bilişsel becerileri aracılığıyla belirli ideolojik temellerde anlam kazanan değerler ve düşünceler değer özerkliğidir. İkinci boyut

olan davranışsal özerklik, bağımsız kararlar alma ve onlara uyma kapasitesini karşılamaktadır. Davranışsal özerklik kişinin kendi davranışları üzerinde kontrol kurmaya başlaması ile ortaya çıkar. Daha gerçekçi ve uygun davranabilmek için gerektiğinde yardım istemek ve işbirliği yapmak, davranışsal özerkliği ifade etmektedir. Son olarak duygusal özerklik ise kişinin özellikle ailesiyle olan yakın ilişkilerindeki değişimlerle ilgili bağımsızlığı içermektedir. Ergenlik döneminin başlarında çocuklar ana-babalarından duygusal olarak daha bağımsız olmaya başlarlar. Özerkliğin tanımlanması ve araştırmacılar tarafından nasıl ele alındığı açıklandıktan sonra duygusal özerklik kavramı ayrıntılarıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

Duygusal Özerklik: Steinberg'in (2007) yaklaşımında duygusal özerklik ergenlerin ana-babalarından duygusal olarak daha bağımsız olmaya başlamaları olarak belirtilmiştir. Duygusal özerklik, ana-baba ve akranlardan duygusal olarak bağımsızlaşabilmenin duygusal sürecini ifade etmektedir. Duygusal özerklik, ergenlerin ana-baba ve akranlarının isteklerinin dışında kendi amaçlarını tanımlamaları ve kendilerine güven duymalarıyla kazanılabilir (Noom & ark., 2001). Steinberg & Silverberg (1986), duygusal özerkliği ilk olarak ana-baba ve akranlardan bağımsızlaşma olarak tanımlamaktadırlar. Bununla birlikte, Ryan & Lynch (1989) Steinberg'in tanımlamasını ana-babadan kopma (detachment) olarak kavramsallaştırmışlardır. Steinberg & Silverberg (1986) tarafından geliştirilen "Duygusal Özerklik Ölçeği" duygusal özerklikten çok, ergenlerin ana-babalarından kopmasını ölçmektedir ve ana-babadan kopma (detachment), ergenlerdeki bağımsızlık ve özerklik gelişimini engelleyici bir nitelik taşımaktadır (Ryan & Lynch, 1989).

Steinberg & Silverberg'e (1986) göre duygusal boyut, duygusal ve ilişkisel içeriğe sahip olmasıyla ayırt edilebilir bir boyuttur. Bu boyut, ergenlerin ana-baba ve akranlardan duygusal olarak bağımsız olma algısını içermektedir. Hem ana-babalar hem de akranların ergenlere kendi isteklerini yerine getirmeleri için baskıda bulunurlar. Ergenler başkalarının amaçlarını göz önünde bulundururlarken, kendi amaçları için de güven duygusunu sürdürme gereksinimi içerisindedirler. Duygusal özerklikle ilgili yapılan çalışmaların daha çok psikolojik uyum, ana-baba kabulü, sosyal destek, akran ilişkileri ve ana-babalık tutumları gibi değişkenler çerçevesinde ele alındığını görmekteyiz.

Steinberg ve Silverberg (1986), duygusal özerklik, akran baskısına karşı çıkma ve özgüven duygusunu yaş, cinsiyet ve sosyal sınıf farklılıklarına göre incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, akran baskısına karşı koyma ve duygusal özerklik düzeyi (ana-babayı birey olarak görme alt boyutu dışında) yaş ve cinsiyetle ilişkili bulunurken sosyoekonomik düzey ile ilişkili bulunmamıştır. Bununla birlikte, özgüven duygusu yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzey ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, beklenenin aksine, farklı yaş gruplarındaki kızlar özerklikle ilgili ölçümlerde erkeklerden daha yüksek puanlar elde etmişlerdir.

Ryan ve Lynch (1989), ergen ve genç yetişkinlerde Steinberg ve Silverberg'in (1986) duygusal özerklik yapısını test etmişlerdir. Duygusal özerkliğin, özerklik ve bağımsızlaşmadan daha çok anababadan duygusal kopmayı ölçtüğünü tartıştıkları çalışmalarında, ana-babalarıyla niteliksel olarak iyi bağlanma gerçekleştirdiklerini, ancak arkadaşlarıyla iyi bağlanma gerçekleştiremediklerini belirten erken ergenlik dönemindeki çocuklarla duygusal özerklik arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, lise örnekleminde duygusal özerklik ana-baba dışlanmasını deneyimlemeyle pozitif yönde ilişkili, algılanan bağımsızlık desteğiyle büyük ölçüde ilişkisiz bulunmuştur. Ayrıca, genç yetişkinlikte duygusal özerklik aile bağlılığıyla, ana-baba kabulüyle, bağımsızlık desteğiyle ve algılanan sempatiklikle ilişkili bulunmuştur.

Lamborn ve Steinberg (1993), ergenlikte duygusal özerkliğin düşük aile işlevi ile ilişkili olduğu ve bu nedenle kopma (detachment) olarak kavramsallaştırılmasının daha iyi olacağını öneren Ryan ve Lynch'in (1989) çalışmasına karşılık olarak ana-babalarıyla ilişkilerinde hem duygusal özerklik hem de ana-baba destek algısı farklı olan ergenlerin uyum puanlarını karşılaştırmışlardır. Araştırmada "ana-babayı birey olarak görme" alt boyutunu duygusal özerkliğe katkısının zayıf olmasından dolayı çıkararak toplam on dört maddelik kısa formu kullanmışlardır. Araştırma

sonucunda, duygusal özerklikleri yüksek, fakat ilişkisel desteği düşük olan ergenlerin Ryan ve Lynch'in yorumuyla tutarlı bir biçimde uyum problemi gösterdikleri ortaya konmuştur. Bununla birlikte, hem duygusal özerklik hem de ilişkisel desteği yüksek olan ergenler daha yüksek içsel sıkıntı ve davranış problemleri bildirmelerine karşın, akranlarından daha yüksek psikosozyal gelişim ve akademik yeterlik puanları elde etmişlerdir.

Schmitz ve Baer (2001), duygusal özerklik ölçeğinin yapısını farklı sınıf düzeyi ve üç farklı etnik grup üzerinde yeniden test etmişlerdir. Araştırma sonucunda, üç örnekleme de duygusal özerklik ölçeğinin faktör yapısı desteklenmemiştir. Duygusal Özerklik Ölçeği zayıf yapı geçerliği göstermiş ve farklı sınıf düzeyi ve etnik gruplarda oldukça farklı sonuçlar ortaya koymuştur.

Beyers ve Gossens (1999), ergenler tarafından algılanan ana-baba tutumları bağlamında duygusal ve davranışsal özerkliğin sonuçlarını psikolojik uyumun farklı yönleri için araştırdıkları çalışmalarında Duygusal Özerklik Ölçeği'nin on iki maddelik kısa formunu kullanmışlardır. Ölçeğin "ana-babayı birey olarak görme alt boyutu" düşük ve negatif madde toplam korelasyonlarına sahip olduğundan ve önceki yapılan çalışmalar bu boyutun ergenlik süresince gelişiminin yavaş olduğunu ortaya koyduğundan dolayı bu boyutu ölçme aracından çıkardıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca, yaptıkları çalışmada bireyleşme alt boyutuna ait iki maddenin çok düşük madde toplam korelasyonu vermesinden dolayı bu iki maddeyi de ölçme aracından çıkarmışlardır. Araştırma sonuçları, otoriterlik ve özerkliğin ergenlikte psikosozyal uyum sürecinde anlamlı farklılıklar yaratacak şekilde etkileşmediklerini ortaya koymuştur. Yol analizi, duygusal ve davranışsal özerkliğin farklılaşmasını ortaya koymuştur. Davranışsal özerklik yalnızca daha düşük okul başarısı ve daha yüksek normal dışı davranışları yordarken, duygusal özerklik yalnızca daha yüksek içsel sıkıntıları yordamıştır. Sonuçlar, duygusal özerkliğin ve onun gelişimsel sonuçlarının aile bağlamında çalışılmasının yararlı olacağını, aynı zamanda bunun da sınırlılıklarının olduğunu ortaya koymuştur.

Duygusal özerlikle ilgili olarak ortaya konulan çalışmalar, Anna Freud'un (1958) psikoanalitik kuramından etkilenmiştir. Anna Freud'a göre çocukluğun yansıması olan Oedipal duygularla baş etmek için çocuklar ana-babadan uzaklaşma yolunu seçerler. Bu yaklaşımda özerklik, dürtüsel gelişimin de bir sonucu olarak ergenin aile bağlarından ve kontrolünden uzaklaşması olarak tanımlanmaktadır. Ergenler ailenin boşluğunu doldurmak için aile dışında özdeşim kurabileceği insanlar ararlar.

Duygusal özerklik gelişimiyle ilgili araştırmalar da duygusal özerkliğin ergenliğin başında başlayan ve genç yetişkinliğe kadar devam eden uzun bir süreç olduğu belirtilmektedir (Steinberg, 2007). Genel olarak özetlemek gerekirse duygusal özerklik, ergenlik döneminde özerkleşmede özellikle ikinci bireyleşme sürecinin önemli bir göstergesidir. Bu bağlamda, Türkiye'de ergenler üzerinde yapılacak ilgili araştırmalar için bir ölçme aracına gereksinim duyulmaktadır. Duygusal Özerklik Ölçeği'nin uyarlanması, Türk ergen örnekleminde böyle bir psikolojik örüntünün derinlemesine çalışılmasında araştırmacılara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu nedenle çalışmada, Steinberg & Silverberg (1986) tarafından geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması amaçlanmıştır. Bununla birlikte, uyarlama süreci aşamalarıyla aktarılıp psikometrik bulguları tartışılacaktır.

Yöntem

Ölçeğin Uyarlanması ile İlgili Çalışmalar

Steinberg & Silverberg (1986) tarafından geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeği'nin orijinal dili İngilizcedir. Uyarlama sürecinde öncelikle ölçeği geliştiren yazarlardan uyarlama için gerekli izin alınmıştır. Bu sürecin ardından özgün ölçek, hem alanda ergen gelişimi gibi konularda akademik çalışmalarda bulunan hem de İngilizce-Türkçe çeviri için yetkin olan beş öğretim elemanı tarafından Türkçeye çevrilmiştir. Daha sonra, ölçeğin özgün ve Türkçe formu üç ölçme ve değerlendirme uzmanının ve dört alan uzmanının (toplam 7 uzman) görüşüne sunulurak

onlardan gelen öneriler ışığında gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca ölçeğin geri çevirisi, başka iki alan uzmanı tarafından yapılmış ve önerisi alınmak üzere orijinal aracın yazarlarından birine (Dr. Laurence Steinberg) gönderilerek, alınan geribildirim doğrultusunda son form oluşturulmuştur.

Çalışma Grubu

Çalışma grubu 2009–2010 öğretim yılında Ankara İli merkez ilçelerinden seçilen ilköğretim okulları ve liselere (Genel Lise, Meslek Lisesi, Anadolu Lisesi, Özel Lise) devam eden ve ölçeği doldurmaya gönüllü olan toplam 720 öğrenciden oluşmaktadır. Çalışmaya 335'i kız (% 46.5), 385'i erkek (% 53.5) öğrenci katılmıştır. Katılımcıların % 29.2' si ($n=210$) 8. sınıfa, %36.1'i ($n=260$) 9. sınıfa, % 22.6'sı ($n=163$) 10. sınıfa ve % 12.1' i ($n=87$) 11. sınıfa devam etmektedir. Katılımcıların yaşları 14 ile 18 yaş arasında değişmektedir ($\bar{X} = 15.3$, $S = 1.02$).

Veri Toplama Aracı

Verilerin toplanmasında, Steinberg & Silverberg (1986) tarafından geliştirilen “Duygusal Özerklik Ölçeği (Emotional Autonomy Scale)” kullanılmıştır. Ölçek, ikisi bilişsel, ikisi duyuşsal toplam dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bilişsel alt ölçekler “idealleştirmeme (deidealization-ana-babanın sınırsız gücü olduğu gibi çocukça algıların bırakılması)” ve “anababayı birey olarak görme (perceptions of parents as people-ana-babayı “insan” olarak gördükleri kapsam)” dir. Duyuşsal alt ölçekler ise “bağımsızlık (nondependency of parents-ana-baba etkisi tamamen reddedilmeden ana-baya çocukça bağımlılığın olmaması)” ve “bireyleşme (individuation-ana-babasından farklı, özerk ve yeterli olarak benlik duygusunu kademeli ve ilerleyen bir biçimde belirleme)” dir. İdealleştirmeme alt boyutu beş madde, ana-babayı birey olarak görme alt boyutu altı madde, bağımsızlık alt boyutu dört madde ve bireyleşme alt boyutu ise beş maddeden oluşmaktadır. Maddeler “Bana tamamen uygun” dan (4 puan), “Bana hiç uygun değil” e (1 puan) doğru sıralanan 4 derecelmeli bir değerlendirme ölçeği üzerinde işaretlenmektedir. Ölçekten elde edilecek toplam puan 20 ile 80 arası değişmektedir. Ölçekte puanlama yapılırken hem toplam puan hem de alt ölçek toplam puanları hesaplanabilmektedir. İdealleştirmeme, bağımsızlık ve bireyleşme alt boyutları ayrılma (separation), ana-babayı birey olarak görme alt boyutu ana-babadan kopma (detachment) boyutunu ölçmek için ayrı ayrı kullanılabilir (Beyers, Goossens, Vassant & Mors, 2003).

Duygusal Özerklik Ölçeği'nin üç faktörlü Türkçe formunda 1, 3, 8, 11 ve 13. maddeler İdealleştirmeme, 2, 4, 5 ve 9. maddeler Bağımsızlık ve 6, 7, 10, 12 ve 14. maddeler ise Bireyleşme alt ölçeklerine aittir. Ölçeğin orijinalinde ölçek maddeleri 4'ten başlayarak 1'e doğru puanlanmaktadır. Ancak, söz konusu puanlama biçiminin uygulama güçlüklerine yol açmasından dolayı, uzmanlardan alınan öneriler doğrultusunda, Türkçe formda maddeler dönüştürülerek puanlama ölçeği 1 ile 4 arasında düzenlenmiştir. Buna göre, Duygusal Özerklik Ölçeği Türkçe formunun maddeleri 1 = Bana hiç uygun değil, 2=Bana uygun değil, 3=Bana uygun, 4 = Bana tamamen uygun biçiminde 4'lü Likert biçiminde kurgulanmıştır. Ayrıca toplam puanların elde edilmesi için 4, 6, 10, 12 ve 14. maddeler tersine kodlanmaktadır.

Orijinal kültürde ölçek toplamı için Cronbach Alfa değeri .75'tir. Yine orijinal kültürde alt ölçekler için Cronbach Alfa değerleri ise İdealleştirmeme alt ölçeği için .63, ana-babayı birey olarak görme alt ölçeği için .61, bağımsızlık alt ölçeği için .51 ve bireyleşme alt ölçeği için .60'tır (Steinberg & Silverberg, 1986).

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın yapılabilmesi için gerekli izinler alındıktan sonra Ankara İli'ndeki merkez ilçelerde yer alan ilköğretim ve liselerde, araştırmanın amacı doğrultusunda bilgiler verilerek ölçeğin uygulanması için okul psikolojik danışmanları ile işbirliğinde bulunulmuştur. Gönüllü olan 720 öğrenciye kişisel bilgi formu ve uyarlanan ölçek uygulanmıştır. Uygulama 2009–2010 eğitim-öğretim yılı güz döneminde araştırmacılar tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin

uygulanması sürecinde öncelikle yönerge verilmiş ve ölçek grup olarak uygulanmıştır. Uygulama ortalama 20 dakika sürmektedir.

Verilerin Analizi

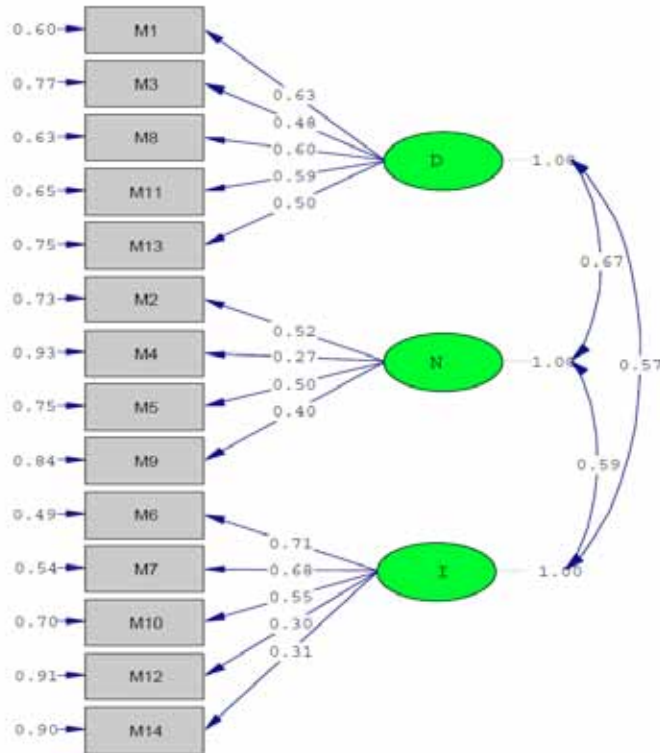
Ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla doğrulayıcı faktör analizi (DFA) uygulanmıştır. Aracın iç tutarlılık güvenilirliği için ise Cronbach Alfa katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca, ölçeğin madde ayırt edicilikleri, madde test korelasyonları hesaplanarak değerlendirilmiştir.

Bulgular

DÖÖ'nün Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

Duygusal Özerklik Ölçeği'nin orijinal dört faktörlü yapısının test edildiği pilot çalışmada, açımlayıcı faktör analizi faktörlerin yapısını doğrulamamıştır. Ayrıca, ana-babayı birey olarak görme alt boyutunun düşük yük değerlerine sahip olduğu alanyazında ortaya konmuştur. Daha önce yapılan çalışmalar, ana-babayı birey olarak görme alt boyutunun ergen gelişimine katkısının zayıf olduğunu, düşük ve negatif madde toplam korelasyonlarına sahip olduğunu göstermiştir (Younnis & Smollar, 1985; Steinberg & Silverberg, 1986; Lamborn & Steinberg, 1993; Beyers & Goossens, 1999; Deniz, 2010). Bu nedenle çalışmada, DÖÖ'nün üç faktörlü yapısının test edilmesine karar verilmiştir.

DÖÖ'nün üç boyutlu yapısı için birinci düzey (first / lower order) DFA yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, örtük değişkenler (faktör) ile gözlenen değişkenler arasındaki ilişkiler ve gözlenen değişkenlerin hata varyansları Şekil 1'de verilmiştir.

D= İdealleştirmeme, N=Bağımsızlık, I=Bireyleşme

Şekil 1. DFA Sonucunda Elde Edilen Üç Faktörlü Yol Şeması

Yapılan analiz sonucunda, örtük değişkenlerin gözlenen değişkenleri açıklama oranlarının; a) idealleştirmeme alt ölçeği için .48 ile .63 arasında, b) bağımsızlık alt ölçeği için .27 ile .52 arasında ve c) bireyleşme alt ölçeği için .31 ile .71 arasında değiştiği görülmüştür. Yapılan analiz sonucunda ayrıca, tüm maddelerin örtük değişkenleri açıklamada manidar t değeri verdiği görülmüştür.

Duygusal Özerklik Ölçeği'nin orijinal faktör yapısı "İdealleştirmeme, Bağımsızlık, Bireyleşme ve Ana-babayı birey olarak görme" olmak üzere toplam dört boyuttan oluşmaktadır. Türk örnekleminde yapılan pilot çalışmada, dördüncü boyutun işlememesi üzerine, sonraki çalışmalarda ana-babayı birey olarak görme alt ölçeği çıkarılarak üç boyutlu yapı üzerinden araştırmaya devam edilmiştir. 720 ilköğretim ve ortaöğretim öğrencisinin katıldığı araştırma örnekleminde elde edilen verilerde ölçeğin üç boyutlu yapısı, Satorra-Bentler düzeltmesi yapılarak yapısal eşitlik modeliyle test edilmiştir. Satorra-Bentler istatistiği, çeşitli örneklem büyüklükleri ve puan dağılımlarında, kovaryans yapıları modellerini değerlendirmek için oldukça güvenilirdir (Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2010). Modelin yapılan analiz sonucunda 74 serbestlik dereceli düzeltilmiş ki-kare katsayısı 317.43 olarak bulunmuştur ($X^2/sd_{(317.43/74)}=4.29$; $p<.01$). DFA sonucunda, X^2 ve serbestlik derecesi oranının yüksek çıkması, çalışma grubunun büyüklüğünden kaynaklanmaktadır. Bilindiği üzere X^2 değeri örneklem büyüklüğüne duyarlıdır ve örneklem büyüklüğü arttıkça X^2 değeri de büyümektedir. Bu durum, modelin doğrulanmasına ilişkin araştırmacının karar vermesini zorlaştırmaktadır. Örneklem büyüklüğünün 200 ya da daha küçük olması, X^2 değerinin küçülmesine yol açmakta ve modelin uyumunu arttırmaktadır (Bollen, 1989; Çokluk, Şekercioğlu & Büyüköztürk, 2010; MacCallum, Brown & Sugawara, 1996; Tabachnick & Fidell, 2001). Diğer bir ifadeyle, doğrulayıcı faktör analizinde örneklem büyüklüğü 200'e duyarlıdır.

DFA'da birden fazla uyum indeksi elde edilmektedir ve ölçeğin faktör yapısının bir model olarak doğrulanıp doğrulanmadığını değerlendirmek için tek bir uyum indeksinden çok, tüm indeksler bir arada değerlendirilir (Jöreskog & Sörbom, 1993). Bu çerçevede DFA sonucunda Duygusal Özerklik Ölçeği için elde edilen faktör analizi sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1.

Duygusal Özerklik Ölçeği'nin Doğrulayıcı Faktör Analizi Sonuçları

$X^2_{(sd)}$	317.43 ₍₇₄₎
X^2/sd	4.29
RMSEA	0.068
Standardize RMR	0.062
GFI	0.93
AGFI	0.90
CFI	0.93
NNFI	0.91

Tablo 1'de birinci düzey DFA sonuçlarına genel olarak bakıldığında, X^2 ve serbestlik derecesi oranının 5'in altında olduğu, RMSEA değerinin 0.08'in altında olduğu, standardize edilmiş RMR değerinin 0.8' in altında olduğu, GFI, CFI ve NNFI değerlerinin 0.90'nun üzerinde olduğu ve son olarak AGFI'nin ise 0.90'a eşit olduğu görülmüştür. Yapılan doğrulayıcı faktör analizinde modifikasyon yapılmamasına karar verilmiştir. Bu çerçevede, elde edilen sonuçlara genel olarak bakıldığında, Duygusal Özerklik Ölçeği'nin üç boyutlu yapısının doğrulandığı kabul edilebilir.

Maddelere ilişkin tanımlayıcı istatistikler olarak hesaplanan madde ortalamaları, standart sapmaları ve madde test korelasyonları Tablo 2'de verilmiştir. Madde test korelasyonu, test maddelerinden alınan puanlar ile testin puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde test korelasyonunun pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterir. Genel olarak madde test korelasyonu .30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiği söylenebilir (Büyüköztürk, 2007).

DUYGUSAL ÖZERKLİK ÖLÇEĞİ'NİN ERGENLER İÇİN UYARLANMASI 361 VE PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİ

Tablo 2'deki madde analizi sonuçları incelendiğinde, tabloda yer alan 14 maddenin madde ayırt ediciliklerinde, madde 14 dışında kalan maddeler 0.29 ile 0.53 arasında değişmektedir. Yalnızca madde 14'ün ayırt ediciliği 0.22 düzeyinde kalmıştır. Söz konusu maddenin DFA sonucunda bireyleşme örtük özelliğini açıklamada kabul edilebilir düzeyde değer vermesi, karşılaştırmaların yapılabilmesi için ölçeğin orijinal kültürdeki faktör deseninin bozulmasının arzu edilmemesi ve ayırt ediciliğin 0.20'nin üzerinde olması nedeniyle bu maddenin ölçekte yer almasına karar verilmiştir.

Tablo 2.

Maddelere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

Madde	Ortalama	Standart Sapma	Madde Toplam Korelasyonu
1	2.73	0.84	.53
2	2.14	0.94	.43
3	2.27	0.94	.37
4	2.44	0.95	.29
5	2.99	0.95	.38
6	2.50	1.04	.43
7	2.62	0.95	.53
8	2.47	0.89	.48
9	2.11	0.97	.36
10	3.04	1.00	.37
11	2.37	1.04	.52
12	1.97	0.87	.30
13	2.66	0.87	.40
14	2.40	1,08	.22

Güvenirlilik

Bu çalışmada, ölçeğin güvenirliğini belirlemek için Cronbach Alfa iç tutarlık katsayı hesaplanmış ve alfa değeri .79 olarak bulunmuştur. Ayrıca alt ölçekler için alfa değerleri idealleştirmeme alt ölçeği için .71, bağımsızlık alt ölçeği için .64 ve bireyleşme alt ölçeği için .67 olarak bulunmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, ergenlerde duygusal özerkliğin ölçülmesi için Steinberg & Silverberg (1989) tarafından geliştirilen Duygusal Özerklik Ölçeği'nin ergenler üzerinde geçerlik ve güvenirlik çalışmaları yapılarak irdelenmiştir. Ölçek, ikisi bilişsel, ikisi duyuşsal toplam dört alt ölçekten oluşmaktadır. Bilişsel alt ölçekler "idealleştirmeme (deidelization)" ve "ana-babayı birey olarak görme (perceptions of parents as people)" dir. Duyuşsal alt ölçekler ise "bağımsızlık (nondependency of parents)" ve "bireyleşme (individuation)" dir.

Bu amaçla toplam 20 maddeden oluşan ölçek, ölçek uyarlama aşamaları takip edilerek uyarlama çalışmaları tamamlanmıştır. Ancak daha önceden de belirtildiği gibi dört faktörlü yapının test edildiği pilot çalışmada, açılımlı faktör analizinde faktörlerin düzgün bir şekilde dağılmadığı, ana-babayı birey olarak görme alt boyutunun ergen gelişimine katkısının zayıf olduğu ve düşük ve negatif madde toplam korelasyonlarına sahip olduğunu görülmüştür. Ana-babanın koruyucu ve sıcak ilişki biçiminin ergeni bir birey olarak algılamayı engellemiş olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle "ana-babayı birey olarak görme" alt boyutu analiz dışında tutulmuştur. Türkçe ölçekte yer alan 14 maddenin de istatistiksel olarak üç faktörlü

yapı göstermesi, ayrıca ölçeği geliştirenler tarafından yeniden oluşturulan üç faktörlü on dört maddeli kısa formunun da kuramsal olarak anlamlı bulunmasından dolayı maddelerin üç faktörlü yapı altında incelenmesi yoluna gidilmiştir. Bu çerçevede, yapılan DFA ile üç faktörlü yapının doğrulandığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca madde analizlerinde, madde toplam puanları arasında genel olarak güçlü ve kabul edilebilir bir korelasyonel ilişki belirlenmiştir.

Ölçeğin ve alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayılarına ilişkin elde edilen bulgular doğrultusunda, gerek ölçek toplam puanı ve gerekse alt ölçekler temelinde elde edilen iç tutarlılık katsayılarının, orijinal kültürde elde edilen iç tutarlılık katsayılarından görece yüksek olduğu saptanmıştır. Alfa katsayıları değerlendirildiğinde, her iki kültürde de ölçek toplam puanı için hesaplanan alfa katsayılarının .70'in üzerinde olduğu görülmüştür. Ancak orijinal kültürde tüm alt ölçeklere ait alfa katsayılarının kabul düzeyinden düşük olduğu; Türk kültüründe ise bağımsızlık ve bireyleşme alt ölçeklerine ait alfa katsayılarının kabul düzeyinden düşük olduğu görülmüştür. Katsayıların kabul düzeyinden düşük olması, alt ölçeklere ait madde sayısının az olmasından kaynaklanabilir. Duygusal Özerklik Ölçeği'nin psikometrik niteliklerini ortaya koymayı amaçlayan diğer araştırmalarda ise şu sonuçlar elde edilmiştir: Ölçeğin araştırmacılar tarafından test edilen üç faktörlü kısa formunda ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır (Lamborn & Steinberg, 1993). Beyers & Goossens'in (1999) ergenlerin duygusal özerklik durumlarını belirlemek için yaptıkları çalışmada üç faktörlü yapıya ek olarak bireyleşme alt ölçeğinden de düşük madde toplam puan korelasyonundan dolayı iki madde daha çıkararak 12 maddelik kısa formu kullanmışlardır. Bu çalışmada ölçeğin toplam Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .82 bulunmuştur. Kenyon & Koerner'in (2008) yaptıkları çalışmada dört faktörlü özgün ölçek için Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı .82 olarak hesaplanmıştır. Shmitz & Baer'in (2001) farklı etnik grup ve sınıf düzeylerine göre yaptıkları çalışmada da dört faktörlü özgün ölçek için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .75 ve üzeri olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada, madde toplam puan korelasyonları ve iç tutarlılık katsayısından hareketle uyarlanan ölçeğin güvenilir olduğu düşünülmektedir.

Sağlıklı bir yetişkin olabilmek için ergenlikten yetişkinliğe geçişte ergenlerin yerine getirmesi gereken önemli görevlerden birisi de özerklik gelişimidir. Özerkliğin önemli boyutlarından biri olan duygusal özerklik, ergenlerin ana-baba ve akranlardan duygusal olarak bağımsızlaşabilmenin duygusal sürecini ifade etmektedir. Bu nedenle, duygusal özerklik kavramı ergen gelişiminde dikkate alınması gereken bir etkidir. Bu durum DÖÖ'nün Türkiye'deki ergenler üzerinde yapılacak ergen gelişiminin önemli bir ögesi olan duygusal özerklik çalışmalarında kullanılabilir işlevsel bir araç olduğunu öne çıkarmaktadır. Sonuçlar, DÖÖ'nün Türkiye'deki ergenler üzerinde üç faktörlü olan yapının doğrulandığını ortaya koyarak, ölçeğin yapılacak ilgili araştırmalarda kullanılabilirliğini göstermektedir.

Kaynakça

- Freud, A. (1958). Adolescence. In Freud, A. (ed.), *The Writings of Anna Freud: Research at the Hampstead Child-Therapy Clinic and Other Papers* (1956–1965), (Vol. 5, pp. 136–166). New York: International Universities Press.
- Bandura, A. (1977). Self- efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84,191–215.
- Bandura, A. (1995). Exercise of personal and collective efficacy in changing societies. In A. Bandura (Ed.), *Self-efficacy in changing societies*. (pp. 1–45). New York: Cambridge University Press.
- Beyers, W. & Goossens, L. (1999). Emotional autonomy, psychosocial adjustment and parenting: interactions, moderating and mediating effects. *Journal of Adolescence*, 22, 753–769.
- Beyers, W., Goossens, L., Vassant, I. & Moors, E. (2003). A Structural model of autonomy in middle and late adolescence: Connectedness, separation, detachment, and agency. *Journal of Youth and Adolescence*, 32, (5), 351–365.

- Blos P (1967). The second individuation process of adolescence. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 22, 162–186.
- Bollen, K. A. (1989). *Structural Equations with Latent Variables*. New York: Wiley.
- Büyüköztürk, Ş. (2007). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı: İstatistik, Araştırma Deseni, SPSS Uygulamaları ve Yorum*. (Yedinci Baskı). Ankara: PEGEM A Yayıncılık.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227–268.
- Deniz, M. (2010, May). *An adaptation of the emotional autonomy scale to the Turkish adolescents. A construct validity study*. The 12th Biennial Conference of the European Association for Research on Adolescence. Vilnius, Lithuania.
- Erikson, E.H. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: Norton.
- Jöreskog, K. G. & Sörbom, D. (1993). *Lisrel 8: Structural Equation Modeling with the SIMPLIS Command Language*. Lincolnwood: Scientific Software International, Inc.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2005). Autonomy and relatedness in cultural context Implications for self and family. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 36, 4, 403–422.
- Kamii, C. (1991). Toward autonomy: The importance of critical thinking and choice making. *School Psychology Review*, 20 (4), 382–388.
- Kenyon, D. B., & Koerner, S. S. (2008). Post-divorce maternal disclosure and the father-adolescent relationship: Adolescent emotional autonomy and inter-reactivity as moderators. *Journal of Child and Family Studies*, 17, 791-808.
- Lamborn, S.D. & Steinberg, L. (1993). Emotional autonomy redux: Revisiting Ryan and Lynch. *Child Development*, 64, 483–499.
- MacCallum, R. C., Browne, M. W. & Sugawara, H. M. (1996). Power analysis and determination of sample size for covariance structure modeling. *Psychological Methods*, 1 (2), 130–149.
- Mahler, M. (1963). Thoughts about Development and Individuation. *The Psychoanalytic Study of the Child*, 18,307–24.
- Noom, M. (1999). *Adolescent autonomy: Characteristics and correlates*. Delft: Eburen Publishers.
- Noom, M., Dekovic, M., & Meeus, W. (2001). Conceptual analysis and measurement of adolescent autonomy. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(5), 577-595.
- Ryan, R. M. & Lynch, J. H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340–356.
- Schmitz, M.F., & Baer, J. C. (2001).The vicissitudes of measurement: A confirmatory factor analysis of the Emotional Autonomy Scale. *Child Development*, 72 (1), 207–219.
- Schwartz, H. (1999). A theory of cultural values and some implications for work. *Applied Psychology: An International Review*, 48 (1), 23–47.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik* (Çev. Editörü: Çok, F.) Ankara: İmge Kitabevi.
- Steinberg, L. & Silverberg, S. B. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 57, 841- 851.
- Tabachnick B. G. and Fidell, L. S. (2001). *Using Multivariate Statistics*. (Fourth Edition). MA: Allyn & Bacon, Inc.
- Youniss, J. and Smollar, J. (1985). *Adolescents' relations with mothers, fathers, and friends*. Chicago: Chicago University Press.